пункта. Мозырь – второй по величине город в Гомельской области. В соответствии с указом Президента Республики Беларуси от 30 августа 2007 г. № 396 Мозырский район и г. Мозырь объединены в одну административную единицу – Мозырский район с административным центром в г. Мозырь.

Список использованных источников и литературы

1. Елизаров, С.А. Формирование и функционирование системы административно-территориального деления БССР (1919–1991 гг.) / С.А. Елизаров. – Гомель : ГГТУ им. П. О. Сухого, 2009. – 222 с.
2. Административно-территориальное устройство БССР : справочник. В 2 т. Т. 1. (1917– 1941 гг.). Гл. архив управ. при Совете Министров БССР, Ин-т философии и права АН БССР ; Воробьева Т.А. [и др.]. – Минск : Беларусь, 1985. – 390 с.
3. Постановления СНК БССР и протоколы заседаний Мозырской окружной комиссии по проведению районирования 1924 г. // Зональный государственный архив в г. Мозыре (далее ЗГАМ). – Ф. 59. – Оп. 1. – Д. 1.
4. ЗГАМ. – Ф. 59. – Оп. 1. – Д. 98.
5. Административно-территориальное устройство БССР : справочник. В 2 т. Т. 2. (1944– 1980 гг.). Гл. архив управ. при Совете Министров БССР, Ин-т философии и права АН БССР ; Гриневич С.Д. [и др.] – Минск : Беларусь, 1987. – 283 с.

АБ АРГАНІЗАЦЫІ АНТЫФАШЫСЦКАГА РУХУ НА МАЗЫРШЧЫНЕ (1941–1943 ГГ.)

Л. А. Лісоўскі, В. С. Гусак
УА МДПУ імя І.П. Шамякіна

Баі на тэрыторыі Палескай вобласці, цэнтрам якой быў Мазыр, ішлі з 28 чэрвеня па 3 верасня 1941 г. Партыйныя, савецкія, камсамольскія арганізацыі Палескай вобласці прыступілі да арганізацыі спецыяльных атрадаў, якія потым атрымалі назву знішчальных батальёнаў. Яны ствараліся ў райцэнтрах, сельсаветах вобласці [1, с. 192].

ЦК КП(б)Б аказваў дапамогу падполлю Мазыршчыны. У савецкім тыле, каля Бранска, вялася кароткачасовая падрыхтоўка арганізатараў падпольнай і партызанскай барацьбы для акупіраванай Беларусі. Патрыёты растлумачвалі насельніцтву сутнасць фашысцкага «новага парадку», інфармавалі аб становішчы на савецка-германскім фронце, сабатавалі выкананне загадаў і распараджэнняў акупацыйнай адміністрацыі [1, с. 239].

У гады акупацыі гітлераўцы арганізавалі лагер для савецкіх ваеннапалонных у вёсцы Козенкі. У студзені 1942 г. з Оўруча ў лагер акупанты прывезлі палонных чырвонаармейцаў, сярод якіх быў Аляксандр Барысавіч Няпомняшчы. Ён, былы намеснік камандзіра 823-га артылерыйскага палка, стварыў падпольную групу і прыступіў да арганізацыі ўцёкаў ваеннапалонных [2, с. 112].

З ростам партызанскага руху, узмацненнем супраціўлення захопнікам узмацняліся і рэпрэсіі. У шалёнай ярасці гітлераўцы знішчалі мірнае

МГПУ им. И.П. Шамякина

насельніцтва, жанчын, дзяцей, старых [1, с. 198]. Напрыклад, 22 сакавіка 1943 г. у вёсцы Казіміраўка былі растраляны 372 чалавек, у тым ліку жанчыны і дзеці, спалена 76 хат. У чэрвені 1943 г. была спалена вёска Раманаўка, забіта 28 сялян. Жудасную расправу ўчынілі гітлераўцы над жыхарамі вёскі Касцюковічы, дзе 30 чэрвеня 1943 г. былі кінуты жывымі ў калодзежы і спалены 162 чалавекі. Былі спалены многія вёскі раёна. Ад рук акупантаў у раёне загінула больш за 1770 чалавек, а ў Мазыры за час акупацыі гітлераўцы забілі і закатавалі больш як 5500 чалавек [1, с. 203; 2, с. 89].

22 жніўня 1942 г. многія падпольшчыкі былі арыштаваны. Сярод іх – В.І. Крыцкі, М.Ю. Майсееў, І.А. Міцура, Е. В. Сілівончык, Ц.Я. Абрамаў, А.П. Кузьміч і іншыя. Пасля страшэнных катаванняў іх расстралялі, але яны не выдалі сваіх таварышаў па барацьбе. Месца тых, хто загінуў, займалі новыя патрыёты: Лізавета Клямар, Марыя Маргунова, Ганна Родэ, Галіна Траццякова, камсамолец А.І. Шастакоўскі, Ганна Чавус і іншыя.

Былы выкладчык Мазырскага педвучылішча А.С. Мураўёў стварыў новую падпольную арганізацыю, у якую ўвайшлі Н.І. Зуева, К.В. Катлінскі, Т.Я. Есьман і іншыя [1, с. 241].

Падпольная арганізацыя была створана таксама на станцыі Мазыр з васьмі чалавек. Члены гэтых арганізацый у асноўным па заданні партызанскага камандавання вялі разведку сіл праціўніка, распаўсюджвалі антыфашысцкую літаратуру.

Усёй практычнай работай па стварэнні патрыятычнага падполля і першых партызанскіх атрадаў у Беларусі кіраваў ЦК КП(б)Б. Ствараліся партызанскія атрады і на тэрыторыі Палескай вобласці. Тут праходзілі важныя чыгуначныя магістралі, наяўнасць вялікіх лясоў таксама спрыяла развіццю партызанскага руху [1, с. 256].

Мазыр працяглы час служыў базай для накіравання ў тыл ворага на нелегальную работу ў Пінскую, Мінскую і іншыя вобласці [2, с. 117].

Цяжкасці станаўлення партызанскага руху вызначаліся вострым недахопам зброі, боепрыпасаў, медыкаментаў, суровасцю першай ваеннай зімы. Не было вопыту барацьбы з моцным, узброеным ворагам.

З вясны 1942 г. партызанскі рух прымае шырокі размах. У другой палове 1942 г. актывізавалі свае баявыя дзеянні народныя мсціўцы. Так, партызанскі атрад імя Варашылава з 2 па 20 жніўня 1942 г. правёў шэраг баявых аперацый па зрыву паставак правіянту гітлераўцам. Былі разгромлены два малаказборныя сепаратарныя пункты. Вялікую ролю ў развіцці партызанскага руху і патрыятычнага падполля ў гэты час адыгралі ўпаўнаважаныя партыйных і камсамольскіх кіруючых органаў [1, с. 274].

Барацьба з ворагам з кожным днём шырылася. Удары па ворагу нарасталі з павелічэннем сіл атрада, а затым брыгады. Узвод партызан Мазырскага атрада пад камандаваннем П.М. Лузана тры разы рабіў засады на дарозе Мазыр – Скрыгалаў. Вораг панёс страты. 12 красавіка 1943 г. група партызан пад камандаваннем П.М. Лузана зноў арганізавала засаду каля вёскі Хамічкі. Вораг страціў афіцэра і чатырох салдат.

МГПУ им. И.П. Шамякина

25 красавіка 1943 г. быў сфарміраваны склад Мазырскага падпольнага РКП(б)Б. Райкам выдаваў газету «За Радзіму». Выйшла 9 нумароў газеты па 350 экзэмпляраў кожны. Летам і восенню 1943 г. Палескі падпольны абкам і Мазырскі райкам партыі прадоўжылі работу па рэарганізацыі дзеючых і стварэнні новых падпольных арганізацый з камуністаў і беспартыйных патрыётаў. У лістападзе 1943 г. у Мазыры райкам КП(б)Б стварыў падпольную партыйную арганізацыю ў складзе Н.В. Замыка, А.С. Мураўёва і В.П. Хархалева.

У канцы жніўня 1943 г. камандаванне мазырскіх партызанскіх атрадаў прыняло рашэнне разграміць гарнізон праціўніка ў вёсцы Шчакатава. У ноч з 31 жніўня на 1 верасня 1943 г. быў нанесены раптоўны ўдар па гарнізонах Шчакатавы і Слабады. Націск атакуючых прымусіў ворага пакінуць вёскі. Падмацаванне, якое ішло з Козенак, партызаны сустрэлі агнём і рассеялі. Больш за сто акупантаў было выведзена са строю [2, с. 121].

З пачаткам вызвалення савецкімі войскамі тэрыторыі Беларусі перад падпольшчыкамі, партыйнымі органамі, партызанскімі атрадамі і брыгадамі, якія дзейнічалі ва ўсходніх абласцях рэспублікі, паўсталі новыя задачы па арганізацыі цеснага ўзаемадзеяння з савецкімі войскамі і аказанні ім усебаковай і эфектыўнай дапамогі [1, с. 275].

Пасля вызвалення Мазыра баявое ўзаемадзеянне часцей Чырвонай Арміі і мазырскіх партызан не спынялася. Так, 16 студзеня 1944 г. 2-гі атрад сумесна з воінскімі часцямі наступаў на захад да мяжы Петрыкаўскага раёна. 15 студзеня атрад самастойна авалодаў вёскай Перадрэйка Асавецкага сельсавета і ўтрымліваў яе да падыходу савецкіх войск. За актыўную дапамогу воінскім часцям у баях за вызваленне Мазыра і раёна асабоваму складу Мазырскай партызанскай брыгады імя Аляксандра Неўскага камандуючы 61-й арміяй генерал-лейтэнант П.А. Бялоў аб'явіў падзяку [2, с. 136].

Спіс выкарыстаных крыніц і літаратуры

1. Кніга «Памяць». Мазыр і Мазырскі раён. – Мінск : Мастацкая літаратура, 1997. – 566 с.

2. Деревни и люди Мозырщины: историко-документальная хроника Мозырского района всех сельских советов и населенных пунктов региона (деревень, поселков и хуторов). – Мозырь : Колор, 2001. – 152 с.

"БЕЛАРУСКІ ГІСТАРЫЧНЫ ЧАСОПІС" ЯК ПРАСТОРА РАЗВІЦЦЯ НАЦЫЯНАЛЬНАЙ ГІСТАРЫЧНАЙ НАВУКІ І АДУКАЦЫІ

Н. У. Матусевіч

Редакция журнала «Беларускі гістарычны часопіс» (г. Минск)

На сучасным этапе ў Рэспубліцы Беларусь для навукоўцаў, настаўнікаў і аматараў гісторыі выдаецца "Беларускі гістарычны часопіс" – адзінае поўнакаляровае навукова-тэарэтычнае, навукова-метадычнае штомесячнае ілюстраванае выданне. На падставе рашэння калегіі Вышэйшай атэста-

МГПУ им. И.П. Шамякина